Укладачі: *Колінко О.А.*, методист Миколаївського науково – методичного центру
Сливінська Т.О., методист Миколаївського науково – методичного центру, практичний психолог

Рецензенти: *Удовиченко О.О.*, директор науково–методичного центру,
Теглівець Л.В., методист науково – методичного центру

Рекомендовано науково – методичною радою НМЦ, протокол № 3 від 29.11.2005

Збірка містить ігровий конструктор, який можна використовувати як при проведенні виховних заходів, так і при проведенні уроків в п'ятих класах. Педагогам буде цікаво ознайомитись і з методикою взаємодії школи та сім'ї, формами взаємодії з батьками. Рекомендовано для практичного використання директорами, заступниками директорів, психологами, класними керівниками навчальних закладів.

Колінко О.А., Сливінська Т.О.
АБЕТКА УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ – Миколаїв, 2005 – 44с.

ЗМІСТ

1. **Гра – справа серйозна!**..... 2
2. Ігрові технології як засіб розвитку творчих здібностей учнів……... 2
3. Види педагогічних ігор…… 4
4. Цільові орієнтації……. 5
5. Ігрові технології в молодшому підлітковому віці……..... 5
6. Ігровий конструктор…… 7
7. **«Пошуки п'ятого кута» або взаємодія навчального закладу з батьками**……..... 26

Ãðà – ñïðàâà ñåðéîçíà!

Гра в розвитку і вихованні дітей виконує найважливішу роль. Багато в чому фарби і звуки світу, його форми і аромати пізнаються ними через гру, яка зрозуміла і близька кожній дитині. У грі легко вивірити симпатії і антипатії дітей. Ігри розкривають їх організаторські, творчі, інтелектуальні і фізичні здібності. Вони роблять будь-який дитячий захід цікавішим, додають йому емоційне забарвлення. Методично правильно організована гра може стати засобом профілактики бездуховності, емоційної бідності, інтелектуальної вузькості, школою підтримки, схвалення і підбадьорення будь-якої дитини.

Гра разом з працею і навчанням - один з основних видів діяльності людини, дивовижний феномен нашого існування. За визначенням, ***гра - це вид діяльності в умовах ситуацій, направлених на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається і удосконалюється самоуправління поведінкою.***

У людській практиці ігрова діяльність виконує такі функції:

- *розважальну* (це основна функція гри - розважити, принести задоволення, надихнути, збудити інтерес);
- *комунікативну:* освоєння діалектики спілкування;
- *самореалізації* в грі як полігоні людської практики;
- *терапевтичну:* подолання різних труднощів, що виникають в інших видах життєдіяльності;
- *діагностичну:* виявлення відхилень від нормативної поведінки, самопізнання в процесі гри;
- *корекції:* внесення позитивних змін в структуру особистісних показників;
- *міжнаціональної комунікації:* засвоєння єдиних для всіх людей соціально-культурних цінностей;
- *соціалізації:* включення в систему суспільних відносин, засвоєння норм загальнолюдської моралі та цінностей.

Більшості ігор властиві ***чотири головні риси*** (по С.А.Шмакову):

1. â³ëüíà розвиваюча ä³ÿëüí³ñòü, що здійснюється лише за бажанням дитини, ради задоволення від самого процесу діяльності, а не тільки від результату (процедурне задоволення);
2. òâîð÷èé, значною мірою імпровізаційний, дуже àêòèâíèé õàðàêòåð цієї діяльності («поле творчості»);
3. åìîö³éíà ï³äíåñåí³ñòü діяльності, суперництво, змагальність, конкуренція, атракція і т.п. (чуттєва природа гри, «емоційна напруга»);
4. íàÿâí³ñòü прямих або непрямих ïðàâèë, що відображають зміст гри, логічну і тимчасову послідовність її розвитку.

У структуру ***гри як діяльності*** органічно входить:

а) цілепокладання,

б) планування,
в) реалізація мети,
г) а також аналіз результатів, в яких особистість повністю реалізує себе як суб'єкт.

Мотивація ігрової діяльності забезпечується її добровільністю, можливостями вибору і елементами змагання, задоволення потреби в самоствердженні, самореалізації.

У структуру ***гри як процесу*** входять:

а) ролі, взяті на себе граючими;

б) ігрові дії - як засіб реалізації цих ролей;

в) ігрове використання предметів, тобто заміщення реальних речей ігровими, умовними;

г) реальні відносини між граючими;

д) сюжет (зміст) - область дійсності, умовно відтворений в грі.

Значення гри неможливо вичерпати та оцінити розважально-рекреативними можливостями. У тому і полягає її феномен, що, будучи розвагою, відпочинком, вона здатна перерости в навчання, в творчість, в терапію, в модель типу людських відносин і проявів в праці, вихованні.

Гру як *метод навчання і виховання*, передачі досвіду старших поколінь молодшим люди використовували із старовини. Широке застосування гра знаходить в народній педагогіці, в дошкільних і позашкільних установах. У сучасній школі, що робить ставку на активізацію і інтенсифікацію навчального процесу, ігрова діяльність використовується в наступних випадках:

- як *самостійні технології* для освоєння поняття, теми і навіть розділу навчального предмету;
- як *елементи* (іноді дуже суттєві) обширнішої технології;
- як технологія уроку (заняття) або його *фрагмента* (введення, пояснення, закріплення, вправи, контролю);
- як *технологія позакласної роботи* (ігри типу «Зірниця», «Орля», КТС та ін.).

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає достатньо обширну групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних *педагогічних ігор*.

На відміну від ігор взагалі ***педагогічній грі*** *притаманна суттєва ознака* - ***чітко поставлена мета навчання і відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обгрунтовані, виділені в явному вигляді і характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю.***

Ігрова форма занять створюється на уроках і позаурочних заняттях за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які виступають як засіб спонукання, стимулювання учнів до діяльності.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій при урочній формі занять відбувається по таких основних напрямах: дидактична мета ставиться перед учнями у формі ігрової задачі; навчальна діяльність підкоряється правилам гри; навчальний матеріал використовується як її засіб, в навчальну діяльність вводиться елемент змагання, який переводить дидактичну задачу в ігрову; успішне виконання

дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом.

Місце і роль ігрової технології, поєднання елементів гри і навчання багато в чому залежать від розуміння вчителем функцій і класифікації педагогічних ігор.

Âèäè ïåäàãîãi÷íèõ ìãîð

В першу чергу слід розділити ігри по виду діяльності на фізичні (рухові), інтелектуальні (розумові), трудові, соціальні і психологічні.

По характеру педагогічного процесу - виділяються наступні групи ігор:

а) освітні, тренувальні, контролюючі і узагальнюючі;

б) пізнавальні, виховні, розвиваючі, соціалізуючі;

в) репродуктивні, продуктивні, творчі;

г) комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні та ін.

Обширна типологія педагогічних ігор ***по характеру ігрової методики***. Три великі групи складають: ігри з готовими жорсткими правилами; ігри «вільні», правила яких встановлюються по ходу ігрових дій; ігри, які поєднують і вільну ігрову стихію, і правила, прийняті як умови гри і виникаючі по її ходу.

Найважливіші з інших методичних типів: наочні, сюжетні, ролеві, ділові, імітаційні й ігри-драматизації.

За змістом ігри з готовими правилами розрізняють: всі наочні (математичні, хімічні і т.д.), спортивні, рухомі, інтелектуальні (дидактичні), будівельні і технічні, музичні (ритмічні, хороводи, танцювальні), лікувальні, коректувальні (психологічні ігри-вправи), жартівливі (забави, розваги), ритуально-обрядові і т.п.

За змістом «вільні» ігри розрізняють по тій сфері життя, які вони відображають: військові, весільні, театральні, художні, побутові ігри в професію, етнографічні і т.п.

Специфіку ігрової технології в значній мірі визначає ***ігрове середовище:*** розрізняють ігри з предметами і без предметів, настільні, кімнатні, вуличні, на місцевості, комп'ютерні та з ТЗН, а також з різними засобами пересування.

І, нарешті, ***формою*** (форма є спосіб існування і виразу змісту) можна виділити в самостійні типові групи наступні ігри: ігри-свята; ігровий фольклор; театральні ігрові дії; ігрові тренінги і вправи; ігрові анкети, опитувальники, тести; естрадні ігрові імпровізації; змагання, протиборства, суперництва; конкурси, естафети, старти; весільні обряди, ігрові звичаї; містифікації, розиграші, сюрпризи; карнавали, маскаради; ігрові аукціони і т.д.

Ñïåêòðöiëüîâèõ îðiºíòàöié

Дидактичні: розширення кругозору, пізнавальна діяльність; застосування ЗУН в практичній діяльності; формування певних умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності; розвиток загальнонавчальних умінь і навичок; розвиток трудових навичок.

Виховні: виховання самостійності, воля; формування певних підходів, позицій, етичних, естетичних і світоглядних установок; виховання співпраці,

колективізму, товариськості, комунікативності.

Розвиваючі: розвиток уваги, пам'яті, мови, мислення, умінь порівнювати, зіставляти, знаходити аналогії, розвиток уяви, фантазії, творчих здібностей, емпатії, рефлексії, уміння знаходити оптимальні рішення; розвиток мотивації навчальної діяльності.

***Соціалізуючі*:** залучення до норм і цінностей суспільства; адаптація до умов середовища; стресовий контроль, саморегуляція; навчання спілкуванню; психотерапія.

Ігрові технології в молодшому дошкільному віці

Для цього віку характерні яскравість і безпосередність сприйняття, легкість входження в образи. Діти вільно залучаються до будь-якої діяльності, особливо ігрової, самостійно організовуються в групову гру, продовжують ігри з предметами, іграшками.

В ігровій моделі навчально-виховного процесу створення проблемної ситуації відбувається через введення ігрової ситуації: проблемна ситуація проживається учасниками в її ігровому втіленні, основу діяльності складає ігрове моделювання, частина діяльності учнів відбувається в умовно-ігровому плані.

Учні діють за ***ігровими правилами*** (так, у разі ролевих ігор - за логікою розігруваної ролі, в імітаційно-моделюючих іграх разом з ролевою позицією діють «правила» імітованої реальності). Ігрова обстановка трансформує і позицію вчителя, який балансує між роллю організатора, помічника і співучасника загальної дії.

Підсумки гри виступають в подвійному ***плані*** - як ігровий і як навчально-пізнавальний результат. Дидактична функція гри реалізується через обговорення ігрової дії, аналіз співвідношення ігрової ситуації як моделюючої, її співвідношення з реальністю. ***Найважливіша роль в даній моделі належить завершальному ретроспективному обговоренню, в якому школярі спільно аналізують хід і результати гри, співвідношення ігрової (імітаційної) моделі і реальності, а також хід навчально-ігрової взаємодії. В*** арсеналі педагогіки містяться ігри, сприяючі збагаченню і закріпленню у дітей зв'язної мови; ігри, що розвивають пам'ять, увагу, спостережливість, зміцнюючі волю.

Результативність дидактичних ігор залежить, по-перше, від систематичного їх використовування; по-друге, від цілеспрямованості програми ігор в поєднанні із звичайними дидактичними вправами.

Ігрова технологія будується як цілісна освіта, що охоплює певну частину навчально-виховного процесу і об'єднана загальним змістом, сюжетом, персонажем. У неї включаються послідовно ігри і вправи, що формують уміння виділяти основні, характерні ознаки предметів, порівнювати, зіставляти їх; групи ігор на узагальнення предметів по певних ознаках; групи ігор, в процесі яких виховується уміння володіти собою, швидкість реакції, кмітливість та ін. При цьому ігровий сюжет розвивається паралельно основному змісту навчання і виховання, допомагає активізувати навчально-виховний процес, засвоювати

навчальні елементи.

Щоб досягти очікуваного результату, треба точно визначити можливості тієї або іншої гри, до якого типу вона відноситься, врахувати основні вимоги до організації і проведення різних ігор. В роботі з дітьми можна використовувати 6 методів організації ігрової діяльності, запропоновані С.А. Шмаковим в книзі «Уроки дитячого дозвілля».

1. ***Метод ігрового тренінгу.*** До нього відносяться такі ігри, як «Їстівне - неїстівне», «Паровоз», «Ниточка - голочка» і ін.

2. ***Метод театралізування***. Він заснований на нескінченній безлічі сюжетів і соціальних ролей. Гра «У ведмедя в *бору*» є прикладом цього методу. Сюди ж можна віднести і всі інсценування різних казок, розповідей і т.п.

3. ***Метод змагальності.*** З цим методом пов'язані всі завдання, в яких відбувається розподіл на групи. Гасло цього методу: «Хто вперед?»

4. ***Метод рівноправного духовного контакту***. Він заснований на спільній рівноправній діяльності дорослих і дітей. Коли в процесі роботи відбувається сумісне придумування чого-небудь (речення, вірша, казки, свята і т. п.).

5. ***Метод виховуючих ситуацій***, тобто ситуацій організованого успіху, довіри і т.п.

6. ***Метод імпровізації***. Він виводить дітей на практичну заповзятливість і базується на синдромі наслідування з внесенням свого творчого початку.

Досвід показує, що при підготовці гри і під час її проведення потрібно пам'ятати:

- ✓ перш ніж провести гру, необхідно виробити її правила і критерії;
- ✓ треба наперед потурбуватися про місце, де проходитиме гра. Воно повинне бути облаштоване так, щоб кожному було комфортно;
- ✓ іноді слід залучати до підготовки гри дітей;
- ✓ добровільність - основа гри;
- ✓ не можна ні квапити, ні уповільнювати ігровий процес;
- ✓ у будь-якій грі дітям повинна надаватися можливість для імпровізації;
- ✓ кінець гри повинен бути результативним - перемога, поразка, нічия, а також яскравим, емоційним і містити аналіз.

Дуже важливо, щоб організатор гри пам'ятав про те, що змагальність в грі - це не самоціль, а лише засіб індивідуального самовираження кожної дитини.

Ïãðîâèé êîíñòðóêòîð.

Ôiçè÷íèé ðîçâèòîê, ðóõîìi ïãðè

1. Çiïñîâàíèé òåëåôîí æåñòiâ.

Інструкція. Всі шикуються в шеренгу один за одним, дивлячись в потилицю тому, що стоїть попереду. Перша людина в шерензі повертається до сусіда і без допомоги слів показує тому який-небудь рух. Той, кому показали, в свою чергу, повертається до свого сусіда і показує йому той же рух. Так рух передається по шерензі до самого останнього учасника, після чого він показує його тому, хто його придумав. Звичайно при цьому скоюється багато помилок,

але важливо не допустити пошуку винуватих, а набудувати дітей на уважнішу гру.

2. Äðàêîí êóñàº ñâié õâiñò

Інструкція. Всі встають один за одним та міцно тримають один одного за плечі. Перша людина - голова дракона, останній - хвіст дракона. «Голова дракона» намагається зловити свій «хвіст», а той ухиляється від неї. Стрій при цьому не повинен розсипатися.

3. Ãîëêà і íèòêà

Інструкція. Ведучий виконує роль «голки», всі інші – «нитка». «Голка» під веселу музику бігає по кімнаті, між стільцями (або на вулиці, між деревами), а «нитка» (вся решта хлоп'ят, вишикувавшись один за одним) - за нею.

Примітка. Постарайтеся, щоб в ролі «голки» побували всі діти;

4. Àòîìè òà ìîëåêóëè

Інструкція. Давайте уявимо, що ми всі – атоми. Атоми весь час рухаються і час від часу об'єднуються в молекули. Число атомів в молекулі може бути різним, воно визначається тим числом, які я назву. Зараз ми всі швидко рухатимемося по кімнаті, я іноді називатиму число, наприклад 3. І тоді атоми повинні об'єднатися в молекули по три атоми в кожній. Об'єднатися - значить узяти один одного під руки.

5. Çàðîñëè

Інструкція. Всі встають в круг, щільно стикаючись, але не чіпляючись один за одного. Це – «заросли». Одна людина - за кругом, він повинен катувати пробитися в центр круга. Задача «чагарників» - не пропустити його всередину.

6. Ïëóòàíêà

Інструкція. Група вибирає той, що водить. Решта гравців, узявшися за руки, утворює круг. По команді той, що водить виходить з кімнати і повертається тоді, коли його покличуть. Поки він відсутній, решта учнів починає заплутуватися, міняючи своє положення в крузі, не розриваючи рук. Той, що водить повинен розплутати «плутанку».

7. "Âîëåéáîë" ç ïîâiòðÿíèìè êóëÿìè

У кімнаті на висоті 1,5 м протягують мотузок і прив'язують до нього дві повітряні кулі, зв'язані разом. У кожну з куль, щоб зробити їх важче, наливають небагато води. Команди по 3 - 4 люди розташовуються по обидві сторони мотузка і починають грати повітряними кулями так, як грають у волейбол, прагнучи не дати йому впасти на своєму полі. Перемагає команда, що одержала до кінця гри (через 5 - 7 мін.) менше штрафних очок. Можна домовитися грати до певного рахунку.

Ігðè і âïðàâè íà ðîçâèòîê äîâiëüíîñòi

1. Çàáîðîíåíèé íîìåð

Інструкція. Вибирається певна цифра, наприклад 4. Всі встають в круг і по черзі вважають: 1, 2, 3. Четверта людина повинна замість цифри 4 хлопнути в долоні. Так продовжується далі, всі заборонені числа - кратні (що діляться на) 4. Хто помилився – вибуває з гри.

Примітка. Як заборонені можуть бути вибрані будь-які цифри.

2. Çàáîðîíåíi ðóõè.

Інструкція. Гра проводиться під музику. Один з рухів називається забороненим. Все уважно повторюють рухи, пропоновані ведучим, окрім забороненого. Той, хто помилився, вибуває з гри.

3. Âïðàâà «Ñïðàâñÿ ç åìîöiºþ».

Якщо виникла сильна негативна емоція, а способи управління емоціями, описані вище, не допомагають, спробуйте такий спосіб.

Інструкція. Починайте посилено, але рівномірно дихати. На вдиху вважайте до 10, на видиху до 7. Так дихати потрібно 5-7 хвилин, поки ви не відчуєте полегшення.

4. Ìiñÿöåõiä.

Інструкція. Це дуже весела гра. У центрі ставлять два стільці. Двоє з групи сідають навпроти, один одного.

Задача - дивитися невідривно один одному в очі. Рухатися і усміхатися не можна. Перший, хто не витримає, стає «місяцеходом». Він переміщається «по орбіті» (навколо стільців по кімнаті), постійно повторюючи: «Я Місяцехід-одін!». На вільне місце сідає наступна людина з групи. Так з'являється «Місяцехід-два». Всі «місяцеходи» переміщаються по кімнаті і повторюють свої назви. Так триває до визначення переможця.

5. Êîñìi÷íèé êîðàáåëü

Інструкція. Всі розбиваються на пари. Кожна пара це космічний корабель. Учасники

«Пілот» кладе руки на плечі «корабля». «Корабель» закриває очі і витягає руки вперед - це пристрій для стиковки з іншим кораблем. Задача «пілота» - мовчки управляти кораблем (важелі управління - плечі партнера) і виробити стиковку з іншим кораблем. Задача «корабля» - повністю підкорятися вказівкам «пілота».

6. Ñîâà

Інструкція. Діти самі вибирають той, що водить – «сову», яка сідає в «кубло» (на стілець) і «спить». Протягом дня діти рухаються. Потім ведучий командує: «Ніч!» Діти завмирають, а сова розплющує очі і починає ловити (Прагне розворушити дітей). Той з граючих, хто поворушиться або розсміється, стає совою.

7. Òàíöþºìî ðàçîì!

Інструкція. Давайте потанцюємо. Спочатку виберемо той, що водить. Під музику він, показуватиме нам різні танцювальні рухи, а ми всі якомога точніше за них повторюватимемо У кого це вийде краще?

Примітка. В ролі того, що водить повинні побувати всі хлоп'ята.

8. Çàìðè!

Інструкція. Під веселу музику хлоп'ята танцюють, вільно рухаються. Раптово музика уривається, і всі повинні «завмерти» в тих позах, які вони встигли прийняти. Перерву триває 1-2 хвилини, і весь цей час діти, прагнуть зберегти позу.

9. Øïèãóí.

Інструкція. Всі хлоп'ята сидять на стільцях по кругу. У центр круга виходить «шпигун». І починає шпіонити. Він ставить питання оточуючим, а вони повинні відповідати на них за правилом. Правило наступне: якщо тобі поставили питання, мовчи. Хай відповідає сусід зліва. Зміст питань і відповідей ролі не грає. Той, хто відповів не за правилом (або говорив, коли повинен мовчати, або промовчав, коли повинен відповісти), виходить з гри.

Ігðè і âïðàâè íà ðîçâèòîê óâàãè

1. Ïðåäñòàâëÿºìî îáðàçè

Інструкція. Сядь зручно, закрий очі. Зараз я вимовлятиму окремі слова, а ти намагайся уявити собі їх максимально чітко. Ці слова можна промовляти про себе.

Зорові образи: апельсин, море, поляна, квіти, світлий, ніжний, грати, будувати, далеко, красиво.

Слухові образи: шум хвилі, скрегіт колеса, дзвін дзвоника, звуки скрипки, завивання вітру, луна, звук води, що капає з крана, шепіт, розсерджений крик, спів птахів.

Тілесні відчуття: дотик до шовку, колючий сніг, дотик до липкого предмету, холодний вітер, гаряча пара, тепла вода, колюча голка, ніжний пух, дотик до риб'ячої луски.

2. Êîíöåíòðàöiÿ óâàãè íà çâóöi

Інструкція. Сядь зручно, розслабся. А зараз постарайся зосередити свою увагу на звуках за вікном кімнати. Прислухайся до них. Постарайся виділити один із звуків. Вслухайся в нього, постарайся утримати в увазі.

3. Ïèøó÷à ìàøèíêà

Інструкція. Всі букви алфавіту розподіляються між граючими (кожен одержує одну або декілька букв). Потім придумується слово або фраза з двох-трьох слів по сигналу діти починають друкувати: перша буква слова хлопає в долоні, потім друга і т.д. Коли слово буде надруковане, всі діти хлопають в долоні.

Прагніть підбирати слова, щоб всі хлоп'ята взяли участь в грі. Поступово збільшуйте темп гри.

4. Ñàíòiêè - ñàíòiêè

Інструкція. Всі встають в круг. Одна людина виходить за двері. Гравці вибирають того, хто задаватиме рух. Що стоять в крузі хлопають в долоні і говорять: «Сантіки - сантіки, лімпопо». Ведучий непомітно задає рух (будь-яке), всі його повторюють. Задача водить - вгадати, хто міняє рух.

5. Ñëiïà ìóõà

Для цієї гри використовується розкреслене ігрове поле 5 на 5 квадратів. На цьому полі живе уявна муха. Муха переміщається з однієї клітки на інше по командах «вгору», «вниз», «управо», «вліво». Початкове положення «мухи» - центральна клітка.

Інструкція.

а) Зараз я даватиму команди «мусі», а ви переміщатимете її згідно моїм вказівкам (кількість ходів - до 15). В кінці гри ми всі подивимося, куди «залетіли»

ваші «мухи», хто не помилився.

б) Ті ж команди дають самі хлоп'ята по черзі.

в) У найскладнішому варіанті гри діти не бачать перед собою ігрового поля, а представляють його в думках.

Ця гра також сприяє розвитку комунікативних навичок.

6. Ñëóõàé і âèêîíóé

Інструкція. Ведучий називає і повторює 1-2 рази декілька різних рухів, не показуючи їх. Діти повинні виробити рухи в тій же послідовності, в якій вони були названі ведучим.

7. Ðîçâіäíèêè.

Інструкція.

1-й варіант. У кімнаті розставлені стільці в довільному порядку. Одна дитина (розвідник) йде через кімнату, обходячи стільці з будь-якої сторони, а інша дитина (командир), запам'ятавши дорогу, повинна провести загін тим же шляхом. Потім розвідником і командиром загону стають інші діти. Розвідник прокладає новий шлях, а командир веде по цьому шляху весь загін і т.д.

2-й варіант. Початок гри такий же, як в l-м варіанті, але командир повинен почати вести загін звідти, куди прийшов розвідник, і привести туди, звідки вийшов розвідник.

8. Òіíü

Інструкція. З групи дітей вибираються дві дитина. Інші - глядачі. Один учень – «супутник», інший - його «тінь». «супутник» йде через поле, а за ним, на два-три кроки ззаду, йде друга дитина, його «тінь». Останній прагне точнісінько скопіювати рухи супутника.

Бажано стимулювати «супутник» до виконання різних рухів; зірвати квітку, сісти, пострибати на одній нозі, зупинитися подивитися з-під руки і т.д. Модифікувати гру можна, розбивши всіх дітей на пари – «супутник» і його «тінь».

9. Äçåðêàëà

Інструкція. З групи дітей вибирається той, що один водить. Представляється, що він прийшов в магазин, де багато дзеркал. Той, що водить встає в центр, а діти - півколом навколо нього. Той, що водить показує рух, а «дзеркала» негайно ж повторюють цей рух, і т.д. що Водить дозволяється показувати різні рухи.

10. Âіäãàäàé çàäóìàíèé âіðø

Один з гравців виходить з кімнати, інші вибирають строфу з якого-небудь відомого вірша. Слова цього вірша розподіляються у порядку розміщення граючих, по одному кожному. Звуть відгадника, він підходить до кожного і ставить будь-які три питання. Той, що відповідає повинен дати правильну відповідь, в якому обов'язково буде слово з вірша. Хто перший наведе відгадника на правильну відповідь, стає тим, що водить.

Ігðè íà ðîçâèòîê ìèñëåííÿ

1. Âіäãàäàé ïðåäìåò

Інструкція. Зараз я загадаю слово. Ви повинні відгадати його, ставлячи мені такі питання, на які можна відповісти або «так», або «ні». Наприклад: «Цей

предмет - живий?» і т.д.

2. ×î ìó?

Інструкція. Запропонуйте дитині розібратися в якій-небудь ситуації. Хай він назве якомога більше причин, чому вона могла відбутися.

Наприклад: «На моєму светрі - пляма. Чому?»

3. Ïiðà ì iäà

Інструкція. Беремо слово «піраміда». З букв, що входять до складу цього слова, потрібно придумати якомога більше нових слів. Кожну букву цього слова можна використовувати один раз, окрім букв «и» і «а» - їх дві. Наприклад, «Аїда», «парад», «мир» і т.д.

Примітка. Можна узяти інші слова.

4. Ïðèäó ì àé ÿêî ì îãà áiëüøå ñëiâ…

Інструкція. У цю гру можна грати в крузі або в парі. Потрібно придумати якомога більше слів, що починаються на букву «П», а що закінчуються на букву «а». Наприклад, «переправа», «погода», «підошва» і т.д.

Примітка. Надалі ускладнюйте завдання, беріть букви, що рідше зустрічаються в словах.

5. Âèêëþ÷è çàéâå

Інструкція. Я зараз зачитаю тобі декілька слів. Все з них, окрім одного, об'єднані якою-небудь загальною властивістю, ознакою. Знайди зайве слово.

Примітка. Зайві слова підкреслені.

1. Глибокий, високий, світлий, низький, дрібний.
2. Будинок, мрія, машина, корова, дерево.
3. Скоро, швидко, поступово, квапливо, поспішно.
4. Невдача, хвилювання, поразка, провал, крах.
5. Ненавидіти, зневажати, обурюватися, обурюватися, розуміти.
6. Успіх, невдача, успіх, виграш, перемога.
7. Сміливий, хоробрий, рішучий, злий, відважний.
8. Футбол, волейбол, хокей, плавання, баскетбол.
9. Грабіж, крадіжка, землетрус, підпал, напад.
10. Олівець, ручка, маркер, фломастер, чорнила.

6. Ñõîæiñòü i âiä ì ií íiñòü

Інструкція. Порівняйте між собою два предмети, назвіть їх загальні і різні якості.

1) бубон і барабан,
2) корова і корона,
3) обман і помилка,
4) успіх і досягнення,
5) краса і привабливість,
6) книга і журнал,
7) школа і дитячий сад,
8) країна і держава,
9) Земля і Місяць,
10) рослини і тварини.

7. Ïðî ï îçèöiÿ ï î êðóãó

Інструкція. Всі сидять в крузі. Мета завдання - скласти пропозицію таким чином: кожен учасник називає по одному слову, продовжуючи пропозицію. Скільки учасників - стільки слів в речення.

Приклад: «Петя» - «пішов» - «в» - «школу» - «раннім» - «вранці».

8. Òëóìà÷åííÿ ïðèñëiâ'¿â i ïðèêàçîê

Інструкція. Поясни переносне значення прислів'їв і приказок. До яких ситуацій з життя вони застосовні?

Не все те золото, що блищить.
Ліс рубають - тріски, летять.
Шила в мішку не втаїш.
У тихому вирі біси водяться.
Любиш кататися - люби і санки возити.
Що посієш, то і збереш.
Не все коту масниця.
Курчат по осені рахують.
Нічого на дзеркало нарікати, коли пика крива.
Не червона хата кутами, а червона пирогами.
Тихіше їдеш - далі будеш.
Узявся за гуж - не говори, що не дужий.
Сім разів відміряй - один раз відріж.
По одягу зустрічають, по розуму проводжають.
Не по Савці свитка.
Як агукатиметься так і відгукнеться.
МАЛИЙ золотник, так дорогий.
Горбатого могила виправить.
Один в полі не воїн.
Кривити душею.
Кіт наплакав.
Голос волаючого в пустелі.
Кишка тонка.
Два чоботи - пара.
Вбити собі в голову.
Голова садова.
Мова моя - ворог мій.
Примусь дурня богу молитися - лоб розіб'є.
Молодець серед овець.
Мурашки по шкірі.
Один з сошкою, семеро з ложкою.
Як обухом по голові.
Комар носа не підточить.
П'яте колесо у возі.
Далі в ліс - більше дрів.
Як грім серед ясного неба.
Грошей кури не клюють.
Душа пішла в п'яти.

Кинути тінь на пліт.
Товкти воду в ступі.
Пустити козла в город.
Мало каші їв.
Буривши в чайному блюдці.
Овчинка виробляє не стоїть.
Радий би в рай, так гріхи не пускають.
Заборонений плід солодкий.
Хоч кіл на голові теши.
Вовків боятися - в ліс не ходити.
Віддав Богу душу.
Одного поля ягоди.

Ìãðè íà ðîçâèòîê ïàì'ÿòі

1. Ïîâòîðè ðèòì

Інструкція. Я зараз простукуватиму олівцем по столу певний ритм. Потім по черзі всі гравці намагаються правильно повторити цей ритм.

Після невеликого тренування можна влаштувати змагання по правильному повторенню найскладніших ритмів.

2. Ñíiæíà ãðóäêà

Інструкція Ця гра проводиться в групі. Всі сидять в крузі.

. Зараз ми всі, по черзі будемо назвати слова, що відносяться до однієї групи (наприклад, іграшки). Але перш ніж назвати нове слово, потрібно повторити всі слова, сказані до цього в правильному порядку. Той, хто помилився, вибуває з гри. Так граємо до визначення переможця.

Приклад:

Котити - лялька

Марина - лялька, петрушка,

Тімур - лялька, петрушка, ведмежа і т.д.

3. Õòî ùî çðîáèâ?

Інструкція Зі всіх дітей, вибираються 3-4 дитина, всі інші - глядачі. Один з вибраних - що водить.

2-3 вибрані дитина по черзі показують тому, що водить якісь дії (спочатку прості, потім - складні). Той, що водить дивиться і запам'ятовує. Потім він повинен повторити ці дії в тому порядку, в якому побачив.

4. Óâàæíèé õóäîæíèê

Інструкція. Опиши по пам'яті зовнішність однокласника, інтер'єр класу, подробиці шляху в школу і т.д.

5. Çàïàì'ÿòàé ïîðòðåò

Інструкція. Зі всіх дітей вибирається пара хлоп'ят, інші - глядачі. Один з вибраних - «художник», інший - «замовник портрета». «Художник» протягом 1 хвилини розглядає зовнішність свого «замовника», а потім відвертається і по пам'яті описує її.

Примітка. Перед цією грою важливо скласти словник опису зовнішності людини. Приклад такого словника приведений нижче.

Зростання: високий, низький, середній.
Фігура: людина худа, повна, крупна.
Обличчя: кругле, витягнуте; колір особи - блідий, рожевий, колір загару.
Очі: відкриті, прочинені, примружені, закриті; колір очей.
Ніс: маленький, довгий, кирпатий, кирпоносий, «картоплею», «грецький»
Рот: відкритий, прочинений, закритий; куточки рота опущені, підняті.
Усмішка: відкрита, напівпосмішка.
Одяг і взуття.
Зачіска.
Прикраси.

6. Çîðîâèé äèêòàíò

Інструкція Зараз я покажу тобі підряд декілька картинок (від 5 до 10). Запам'ятай їх в такому ж порядку і намалюй на листі паперу.

Примітка. Почати варто з наочних картинок, а потім перейти до абстрактних символів, знаків.

7. Íàìàëþé ñòîðiþ (ïðèéîìè ìíåìîòåõíiêè)

Інструкція. Для тренування береться простий і веселий вірш. Наперед потрібно підготувати листи для запису; їх розкреслюють на стільки квадратиків, скільки слів передбачається зашифрувати. Принцип шифровки простий: до кожного слова потрібно придумати і замалювати в квадратику малюнок. В процесі декламації вірша робляться великі паузи, щоб хлоп'ята встигли замалювати свій образ слова.

Після закінчення роботи попросите дітей відтворити вірш, користуючись своїми малюнками.

Поступово можна брати складніші тексти.

Приклади віршів.

- Купите лук, зеленый лук,
Петрушку и морковку,
Купите нашу девочку,
Шалунью и плутовку.
- Не нужен нам зеленый лук,
Петрушка и морковка,
Нужна нам только девочка,
Шалунья и плутовка.
Захрустела льдинка,
А под ней вода.

Падает снежинка
Легкая звезда.
А за ней вторая,
Третья - без конца...
Не видать сарая,
Не видать крыльца.
Ой, как насорила
Белая пурга!
Замело перила,
Занесло стога.

Iãðè I âïðàâè íà ðîçâèòîê ìîâè

1. Ðîçâèâàºìî ñëîâíèê

à) Ïðî òèåæí³ ñëîâà.

Інструкція. Підбери протилежні слова (антоніми) до таких слів:

Приклад: почало - кінець.

- ✓ іменники: жара, хвороба, війна, бідність, горе, бруд, бувальщина.
- ✓ прикметники: сумний, радісний, жаркий, світлий, тьмяний, потворний.

- ✓ дієслова: подовжити, засмучуватися мовчати, розпалювати, робити.
- ✓ говір: добре, далеко, забавно, безглуздо, сумно.

á) Ñëîâà, áëèçüê³ ï î çíà÷åíí þ.

Інструкція. Підбери слова, близькі по значенню (синоніми) до таких слів:

Приклад: красивий - прекрасний.

- ✓ іменники: навчання, чутка, місяць, скеля, темнота, тривога, атака, команда, їжа, межа;
- ✓ прикметники: великий, маленький, сумний, далекий.
- ✓ дієслова: ходити; працювати, дивитися;
- ✓ говір: добре, погано, далеко, близько.

â) Áàãà òîçíà÷í³ ñëîâà.

Інструкція: поясни декілька значень даних слів.

Приклад: дошка - дерев'яна планка на будівництві, в класі на стіні висить пластикова дошка і т.д.

- ✓ ключ, коса, віконце, розбити, захворіти, тягнути, живий, операція, косяк, мова.

ã) Ï³äá³ð ñë³â.

Інструкція. Підбери прикметники до даного іменника.

Приклад: маска (яка?) - незвичайна, яскрава, загадкова...

- ✓ караван, стіна, диван, стакан, людина, дитина.

Інструкція. Підбери дієслова до даного іменника.

Приклад: риба - плаває, мовчить, дивиться...

- ✓ багаття, телевізор, мило, квітка, плаття.

Інструкція. Підбери іменники до даного дієслова.

Приклад: лежить - людина, покривало, сніг, камінь...

- ✓ йде, стоїть, пахне, живе, усміхається, пише.

2. Òâîðåííÿ ñëîâ

Інструкція

à) Óòâîðþé ïðèêìåòíèêè â³ä äàíèõ ³ìåííèê³â:

Приклад: дерево - дерев'яний.

- ✓ Хутро, правда, краса, довжина, біль, молодість.

á) Óòâîðþé ³ìåííèêè â³ä äàíèõ ïðèêìåòíèê³â:

Приклад: веселий - веселість.

- ✓ синій, чистий, новий, великий.

â) Óòâîðþé äієñëîâà âіä äàíèõ і ìåííèêіâ:

Приклад: хід - ходити.

- ✓ синь, слід, рибак, обід, світло.

3. Ñêëàäàííÿ ïîøèðåíèõ ïðîïîçèöіé .

Для цієї вправи вам необхідно заготовити картки з питаннями

Картка 1. Що?

Картка 2. Хто?

Картка 3. Що робить?

Картка 4. Що робив?

Картка 5. Що робитиме?

Картка 6. Який (яка, яке)?

Картка 7. Де?

Картка 8. Коли?

Картка 9. Можеш придумати своє питання.

Інструкція:

а) Я викладу перед тобою картки, що відображають структуру речення. Придумай пропозицію точно по порядку розкладених карток.

Приклад: до карток «Хто?», «Що робить?», «Можеш придумати своє питання» підійде пропозиція: «Марина сидить за партою».

б) Вибери сам потрібні тобі картки і придумай пропозицію по них.

4. Ñêëàäàííÿ ïðîïîçèöié із ñëîâ

Інструкція. Склади речення із запропонованих слів. Якщо потрібно, змінюй закінчення.

Приклад: гуляє, по, вітер, море: «вітер по морю гуляє».

1. Трав, у, чагарників, багатьох, і, дерев, землю, в, глибоко, коріння, йдуть.

2. Поверхні, коли, хвилі, моря, подує, виникають, вітер, на.

3. У, якому, рослини, дерев, розташовуються, на, світла, багато, тіні, потрібно.

4. Заросла, кашкою, і, ланцюгом, дорога, лободою.

5. Косою, гострою, лягала, під, трава, смугою.

6. Дзеркальної, відблиски, гладінь, річки, відображалися, сонця, в.

5. Уміння переказувати текст

Інструкція. Зараз ти прочитаєш (я прочитаю тобі) невеликий текст. Склади план цього тексту і перекажи, користуючись планом.

Мурашка і голубка

Мурашка захотіла напитися і спустився вниз, до струмка. Хвиля захлеснула його, і він почав тонути. Пролітаюча мимо голубка помітила це і кинула йому в струмок вітку. Муравей підійнявся на цю вітку і врятувався.

Наступного дня мурашка побачила, що мисливець хоче зловити голубку в мережу. Він підповз до нього і укусив його в ногу. Мисливець скрикнув від болю, упустив мережу. Голубка спурхнула і відлетіла.

(По Л.Н. Товстому)

6. Óìííÿ ñêëàäàòè ðîçïîâiäü çà îïîðíèìè ñëîâàìè

А). Інструкція. Уважно прочитай пропоновані слова. Склади по них розповідь. Спочатку підкресли іменники, про яких ти складеш речення.

Весна

Квітень, весняна, дзвенить, дахи, капіж, замети, струмок, крильце, теплий, весело, дзюрчить, хлоп'ята, шумно, кораблики, канікули.

б) *Інструкція.* Уважно прочитай слова до тексту. До кожного слова підібрані іменники, додавальні, дієслова, які допоможуть тобі скласти красиві речення. Придумай текст за цими словами.

Город бабусі

Город: великий, безкрайній, годує.

Грядки: рівні, акуратні, зеленіють.

Бур'яни: плодовиті, злі, заполоняють, полоти.

Горох: вусики, чіпляється, огорожа, стручки, солодкий.

Морква: солодка, соковита, росте, оранжева.

Кабачки: пузаті, міцні, ховаються, листя.

Настрій: робоче, задоволення, допомога.

7. Óòâîðåííÿ ïðåôiêñàëüíèõ äiºñëiâ

Інструкція. Утворюй від даного дієслова нові за допомогою приставок.

Приклад. Клеїти - приклеїти, наклеїти, заклеїти, вклеїти, склеїти, підклеїти.

- ✓ бігти, їхати, малювати, летіти, говорити, кричати, думати, робити, шити.

Можна використовувати такі приставки: в-, із- под-, по-, у-, с-, на-, от-, до-, над-, прі-.

8. Óìííÿ ðîçðiçíÿòè ïðèâîäè i ïðèñòàâêè

а). *Інструкція.* Спиши речення, розкриваючи дужки.

Познач приставки, виділи приводи.

1. В темноте мальчики (с) бились (с) дороги. Отец долго (с) таскивал (с) ног тяжелые сапоги. Ребята (с) писали (с) доски домашнее задание. Вдруг (с) крыши (с) валился огромный ком снега. Света (с) няла маленького котенка (с) дерева и отнесла домой. В конце работы Рита (с) клеила цветок (с) ножкой.

б). *Інструкція.* Уважно прочитай речення. Подумай, чи правильно написані виділені слова. Спиши речення правильно, підкресли привід, виділи приставку.

2. На підошви чобіт на липнув бруд. На берег на кативалися хвилі. Олена на клеїла картинку на зошит. Старий щось на креслив на піску. МИ на мазали вариво на хліб і з'їли. Мама на терла морквину на терці. Вчитель на чепив окуляри на ніс і строго дивився на мене.

3. Дув вітерець, побігла потіхою воді брижі. Лісник постукав палицею потонкому стовбуру осики. Вчитель погладив рукою пом’якому - Васиному волоссю. Слава поскріб нігтем потемній плямочці на рукаві. Хлопчики поволі побрели помокрій, траві. Добре взимку підкотитися на ковзанах погладкому льоду.

Iãðè íà ðîçâèòîê óÿâè òà òâîð÷îñòi

1. Ðåêëàìíèé ïëàêàò

Інструкція. Кожен одержує лист паперу і кольорові олівці, фломастери. Завдання: придумати і намалювати рекламний плакат, який закликає... (займатися фізкультурою, харчуватися на сніданок вівсяною кашею і т.д.). Після виконання завдання можна влаштувати конкурс на найцікавіший плакат.

2. Êèíóòèé êàííü

Інструкція. Я говорю тобі слово, а ти назви якомога більше слів, які спадають тобі на думку у зв'язку з ним (асоціюються). Поясни, чому ти назвав саме ці слова.

Приклад: корова - тварина (корова - тварина), чорний (вона чорного кольору), молоко (корова дає молоко), російська мова (це слово із словника) і т.д.

3. Ôàíòàñòè÷íèé áííî ì

Інструкція. Я пропоную тобі два слова, не зв'язані між собою. Придумай такий предмет або подію, яка зв'язала б ці два слова.

Приклад: диван і цеглина. Якщо у дивана зламається ніжка, замість неї можна підкласти цеглину.

4. ßêáè…

Інструкція: Уяви, що могло б відбутися якби...

- вся вода на Землі випарувалася;
- сніг був би чорного кольору;
- всі люди були б позбавлені зору і т.д.

Вчитель сам може придумувати різні незвичайні приклади. Головне в цій грі - дати дитині можливість, повністю проаналізувати ситуацію, знайти всі наслідки.

5. Êîðîëü і êîðîëåâà

Присутні вибирають короля і королеву. Для них споруджується "трон" стіл, а на ньому стільці. Король і королева у відповідних головних уборах. Всі гравці перетворюються на гостей, які прийшли їх вітати. Ведучий оголошує про прибуття гостей і по черзі їх представляє. Вони вже придумали своє вітання і тепер обіграють його. В ході гри в ролі короля і королеви можуть побувати і інші гравці.

Âïðàâè íà ðîçâèòîê ïîçèòèâíî¿ «ß-êîíöåïöi¿»

1. Ôîðìóëà ïî÷àòêó äíÿ

Інструкція. Навчіть дитину такій простій формулі. Хай кожен день (особливо не дуже приємний) він починає з самонавіяння. Можна проробляти це разом з батьками.

Щодня я стаю все краще і краще.
Я відчуваю себе упевненим, щасливим.
Я повний радості і оптимізму.
Я відчуваю себе спокійно і розслаблено.
Я здоровий і сильний.
Я здатний добитися всього, чого захочу.
Я подобаюся людям, люди добре сприймають мене.
Я досягну успіху.
У мене все вийде!

2. Øóêàºìî ñåêðåò.

Інструкція. Уяви, що божевільний учений створив робота, що виявляє собою твою. точну копію. Твій двійник повністю схожий на тебе, але він - знаряддя зла, і ти не хочеш, щоб люди плутали вас.

Що в тобі є такого, що не можна продублювати? Як люди, які добре тебе знають зможуть знайти підміну?

Чи є - хтось, хто знає про тебе твої секрети, чи може він розпізнати підміну. Ти відкрив всі секрети, але робот ухитрився відтворити все в точності. Який найважливіший секрет ти розкриєш в саму останню чергу, щоб хоч самому переконатися, що ти – це ти?

3. Моè ñèëüíi ñòîðîíè

Інструкція. Подумай небагато і розкажи про свої сильні сторони - про те, що

ти любиш, цінуєш, приймаєш в собі, ніж ти гордишся, що в тобі незвичайного, унікального говори тільки хороші, позитивні слова. Не потрібно говорити про себе нічого поганого.

Примітка. Спочатку цю вправу бажано провести в парі, а лише потім - в групі. Дитина може почати з двох-трьох пропозицій. Допоможіть йому пригадати свої достоїнства. Цю вправу можна повторювати знову і знову.

4. Íîçåìíå ìì'ÿ

Інструкція. Вибери собі який-небудь іноземне ім'я і розкажи про себе від цього імені. Відповідай на питання:

- Чому ти вибрав це ім'я?
- Чи комфортне тобі було звістки розповідь від цього імені?
- Яку роль в житті людини виконує його ім'я?

Примітка. У цю гру краще грати в групі.

5. Ìåíi ïîäîáàºòüñÿ, êîëè ìåíå çâóòü…

Цю гру бажано проводити в групі. Для неї потрібно м'яч.

Інструкція: Зараз я кидатиму кожному з вас м'яч три рази: перший раз ви назвете мені своє ім'я, на другий раз ви скажете, як вам подобається, щоб вас називали; на третій раз – як не подобається.

5. Ìîº ìì'ÿ.

Інструкція. Хай кожний з вас кілька разів вимовити своє ім'я з різними інтонаціями - нейтрально, радісно, сумно, із сміхом, здивовано, розсерджено, перелякано.

Поділіться своїми враженнями від виконання цієї вправи.

6. Ï'ºäåñòàë

Учасникам роздають по листу паперу, на якому намальований п'єдестал пошани. Кожен повинен "інкогніто" визначити своє місце на п'єдесталі, а на два, що залишилися, місця помістити кого-небудь з присутніх.

Роботи здаються ведучому і не обнародуватимуться. Гра дозволяє виявити рівень самооцінки, характер взаємостосунків учасників.

Ìãðè íà ðîçâèòîê íàâè÷îê ñïëêóâàííÿ

1. Ìàëþºìî çàãàëüíó êàðòèíó

Устаткування: лист паперу, кольорові олівці, фломастери.

Інструкція. Зараз ми всі малюватимемо загальну картину. На столі лежить лист паперу і олівці.

Хто хоче бути першим? Він повинен що-небудь намалювати на цьому листі (час - не більше хвилини). Тепер кожен по черзі підходитиме до листу верб будь-якому місці домальовувати малюнок або малювати щось своє (виправляти товариша не потрібно). А зараз подивимося, що, вийшло. Що це може бути? Як це можна назвати? Що з цим можна зробити?

2. Íå ÷óþ

Інструкція. Всі учасники розбиваються на пари. Уявіть, що один з вас виїжджає і вже увійшов до вагону. Вас розділяє товсте скло. Ви не чуєте один

одного, але хтось з вас забув сказати щось дуже важливе. Спробуйте, не вимовляючи ні слова і не домовляючись, передати через скло своє повідомлення і одержати відповідь.

Поділіться своїми враженнями від виконання цього завдання.

3. Ôðàçà ïî êðóãó

Інструкція. Давайте виберемо яку-небудь просту фразу, наприклад: «Взимку бувають люті морози». Ми всі по черзі вимовлятимемо цю фразу з новою інтонацією (питальна; окличної, здивованої, байдужої, розсердженої, сумної, переляканої, радісної і т. д.). Якщо учасник не може придумати нічого нового, він вибуває з гри.

4. Òèõà ðîçìîâà

Інструкція. Для цієї гри необхідно підготувати картки з фразами. Всі учасники гри тягнуть картки і по черзі показують без допомоги слів зміст написаної фрази. Інші повинні здогадатися про цей зміст.

Варіанти фраз:

«Не турбуйся, все буде добре...»

«Мене обурює твоя поведінка....»

«Я дуже радий тебе бачити!»

«Невже?! Цього не може бути»

«Цього я від тебе не чекав!»

«Як я радий!»

«Як ви всі мені набридли!»

«Поквапся, а то ми спізнимося...»

«Ти сьогодні чудово виглядаєш...»

«Я дуже жалкую, що так трапилося, пробач мене...»

«Мені це дуже не подобається!»

5. Ôîòîãðàôiÿ íà ñïîìèí

Інструкція. З групи вибирається ведучий - «фотограф». Він повинен зробити груповий фотознімок великої сім'ї. Учні класу - всі учасники гри. Фотограф сам вибирає для них ролі – «бабуся», «син» і т.д. Можна сказати що-небудь про кожного учасника. «Це бабуся, вона дуже добра» і т.д. При цьому фотограф розставляє їх в такому порядку, в якому захоче і «робить фотознімок на спомин».

6. Ïîäàðóíêè

Інструкція. Всі стоять в крузі, і ведучий просить придумати кожному подарунок для сусіда (це можуть бути різні предмети, квіти і т. д.), що стоїть справа, Гра проходить в повній тиші. Ведучий першим передає свій подарунок сусіду справа за допомогою виразних рухів (пантоміміки, міміки), не називаючи предмет. Дитина повинна здогадатися, що це, і «прийняти подарунок", потім показати і передати подарунок для сусіда і т.д.

7. Àëüïiíiñò

Інструкція. Діти розбиваються на дві команди. На підлозі кресляться дві паралельні лінії на відстані 2-3 метрів. Команди шикуються уздовж ліній, зображаючи різними статичними позами каміння і скелі. Той, що перший стоїть в шерензі виконує роль «альпініста». Він повинен пройти уздовж лінії скель, не повалившися в прірву (не заступити за межу). Якщо «альпініст» падає в прірву,

він повертається на своє первинне місце і починає рух наново. Успішно пройшовши маршрут, він стає останнім в шерензі і перетворюється на скелю. Після цього «альпіністом» стає дитина, що другий стоїть в шерензі «скель».

По сигналу ведучого «альпіністи» обох команд починають рух. Виграє та команда, всі учасники якої швидше проходять маршрут «альпініста».

8. Êàðòà íåâiäîìî¿ êðà¿íè

Інструкція. На підлозі розстилається великий лист паперу, на якому дітям пропонується намалювати карту невідомої країни. Треба прагнути до того, щоб в цій грі брали участь всі діти.

Потім можна придумувати назву цієї країни, її жителів і звичаї.

9. Ñèùèêè

Інструкція. Всі гравці розходяться по кімнаті і протягом 3 хвилин роблять все, що завгодно: можуть прогулюватися, розмовляти і т.п. Причому на цей час кожен повинен перетворити на «сищика» - намітити собі об'єкт спостереження (одного з членів групи). Потрібно постаратися побачити і запам'ятати про об'єкт спостереження наступне: який сьогодні настрій, які дії і з якою послідовністю зробив за цей час спостережуваний, чому і для чого він їх зробив, за ким він «стежить» і як маскує своє стеження.

Після цього всі діляться своїми враженнями від вправи.

10. Ëàâàòà (ïîëüñüêà ãðà õîðîâîäó)

Гравці беруться за руки, утворюючи круг. Ведучий знаходиться в центрі круга і показує, як треба рухатися.

Учні швидко йдуть по кругу приставними кроками і наспівують:

Дружно танцюємо ми,

Тра-та-та, тра-та-та,

Танець веселий наш

Це "лавата".

З останнім словом гравці зупиняються. Беруть один одного за лікті і, пританцьовувати, вслід за ведучим по два рази підряд повторюють фрази: "Мої лікті хороші, а сусіда - краще", "Мої плечі хороші, а сусіда - краще", "Мої руки хороші..." і т.д.

11. Çàáîðîíåíèé ðóõ.

Ця гра продовжує попередню. У середині круга - що водить. Він показує який-небудь рух і попереджає, що воно "заборонене" - ніхто з граючих не повинен його повторювати. Потім під музику він виконує різні гімнастичні або танцювальні рухи, які всі учасники намагаються повторити. Той, що несподівано водить робить "заборонений рух" і той, хто повторить його, стає тим, що водить або платить фант (віддає тому, що водить який-небудь дрібний предмет). Закінчивши гру, ті, що проштрафилися викупляють фанти: той, що водить пропонує заспівати, станцювати, відгадати загадку, вирішити головоломку, придумати вітання, сказати скоромовку і т.п.

12. Óâiéäè äî êðóãà

Граючі, плечима торкаючись один одного, утворюють щільне кільце. Один з гравців, знаходячись за межами цього кільця, прагне проникнути в круг, тоді як інші перешкоджають цьому.

Потім з тим же гравцем гра проводиться ще раз, тільки тепер він знаходиться в центрі круга. Його задача: вийти з круга.

Гру бажано провести зі всіма учасниками. Вона допоможе визначити стиль взаємостосунків підлітків в колективі.

13. Ïåðåòÿæêà

Ведучий зі всіх учасників підбирає пари з таким розрахунком, щоб в кожній парі хлоп'ята були приблизно рівні один одному по силі.

На землі проводиться довга межа. З двох її сторін пари стають на відстані витягнутих рук лицем один до одного. Так складаються дві команди: одна по одну сторону межі, інша - по іншу. По сигналу ведучого кожен гравець бере за руки стоїть за межею і намагається перетягнути до себе "супротивника". Той, хто переступить межу обома ногами, вважається полоненим і вибуває з гри. Переможець же тепер може допомогти комусь з своєї команди: обхватити його ззаду руками і разом з ним перетягувати "супротивника", що упирається. Та команда, яка візьме більшу кількість "полонених", вважається переможницею. Гра допомагає виховати прагнення до взаємної підтримки.

«Ïîøóêè ï'ÿòîãî êóòà» àáî âçàºìîäiÿ íàâ÷àëüíîãî çàêëàäó ç áàòüêàìè.

Конфронтація сім'ї і школи досягла своєї межі. Сім'я не вірить школі і злегка зневажає цей заклад за непрофесіоналізм вчителів. Школа відповідає сім'ї тим же, звинувачуючи батьків за повну відсутність сімейного виховання і розбещеність маленьких дикунів, що наповнюють школу. Ситуація посилюється тим, що на відкритий конфлікт не йде жодна з цих сторін: сім'я завжди обережно поводиться, охороняючи дитину від педагогічного гніву, а школа в розгубленості перед обставинами, що склалися сьогоднішньої напівзруйнованої сім'ї, і тремтить перед сім'єю як перед сильним ворогом своїм.

Ми наполегливо і безнадійно бурмотимо про «роботу школи з сім'єю», давно втративши міцну віру в тезу про необхідність такої роботи. Чом би не розрубати цей міцний вузол і не розійтися остаточно один від одного, змирившись з сумним протистоянням?

Признаємося спершу, що ***школа не повинна працювати з сім'єю***. І чи не звідси починається наше помилкове положення, коли, знаючи, що «не повинні», продовжуємо вдавати, що «працюємо»?!

Ні юридично, ні психологічно, ні етично школі не дозволено працювати з сім'єю: сім'я не просить, щоб з нею працювали, сім'я не хоче, щоб в її таємниці заглядали, сім'я не довіряє таких повноважень школі.

Впливи сім'ї, падаючі на тонку і гостро сприймаючу світ психологічну структуру людини, надзвичайно великі і тривалі. Багато що з цих впливів залишає слід на все життя - «вдруковуються» в особисту структуру людини первинних образів, дій, слів, стилю поведінки.

Первинні виховні впливи сім'ї запозичуються на все життя, і відтворюються в зрілі роки устрій сім'ї, манери, образ батька і матері, іноді лексикон і ставлення до людей.

Першого досвіду соціальних відносин і зв'язків набуває дитина в сім'ї: батьки, родичі, сусіди, знайомі і друзі батьків, а також діти, що грають у дворі, - це перший мікросоціум, де формується соціальний досвід. Він вже живе в суспільстві, хоча, зрозуміло, мізерність тієї групи, де він знаходиться, не можна не визнати. Але не можна не визнати і того, що сім'я, при всій не великості цієї соціальної одиниці, проживає всю сукупність відносин до життя: людини, природи, праці, краси, науки, мистецтву, суспільству, грошам, влади, сильному, слабкому і т.д. Перелік цих відносин нескінченний. І феномен сім'ї як першого чинника розвитку особистості дитини вражає і силою впливу і широтою впливу.

Педагога як професіонала, наділеного здатністю «вводити дитину в контекст культури і соціальні відносини», не може ігнорувати такий глибокий вплив на дитину сім'ї, він не сміє сердитися на дітей, відтворюючих сімейний стиль мови, поведінки, відношення, не сміє і ображатися на грубі або непристойні витівки дитини, що наслідує комусь з свого маленького соціального світу. Він тільки шукає коріння такої поведінки і залучає дитину до інших відносин, що виражаються інакше.

Коли малюк приходить в школу, він є представником світу своєї сім'ї, умов життя, спектру соціальних відносин, звичок поведінки, рівню інтелекту - все, що обумовлене рівнем культури сім'ї. Придбаний в сім'ї фізичний і духовний розвиток стають запорукою його шкільних перших успіхів.

Сім'я передає естафету виховання школі. І продовжує робити сильний виховний вплив. А процес особистого формування дитини набуває двох могутніх суб'єктів виховання – первинний суб'єкт «сім'я» і вторинний, такий же могутній, - школа.

Тому ми сьогодні говоримо не про роботу з сім'єю, а про взаємодію. І щонайперша умова їх взаємодії - вичерпне уявлення про функції і зміст діяльності один одного, так щоб ці суб'єкти мали можливість розуміти один одного і за наявності адекватного образу виховних можливостей один одного могли встановлювати реальні взаємні дії, цілком віддаючи собі звіт в завданнях, засобах і кінцевому підсумковому результаті.

Сучасні взаємини школи і сім'ї будуються на інших фундаментальних підставах, і зв'язок школи як інституту соціального виховання і сім'ї як інституту батьківського виховання може знайти тільки форму альянсу як ніжного союзу. У такої характеристики є всі підстави для її реальності, тому що обоюдним інтересом такого альянсу виступає дитина, яку поважає школа і кохають батьки. У них загальний об'єкт турботи і цей об'єкт володіє тонкою і ніжною душею, чуйною і вразливою, ранимою і слабкою.

Батьки легко погодилися б на встановлення альянсу і не заперечували б в такому альянс виконувати роль відомого партнера, якщо педагог проявить високу компетентність в науково-педагогічній області. Будучи представниками якоїсь галузі знань і професійних умінь, батьки не можуть не поважати компетентність іншої людини.

Навіть коли педагог дуже молодий, вони прощають молодому фахівцю його недосвідченість, розуміючи, що досвід отримується в практиці безпосередньої роботи з дітьми.

Але вони повинні впевнитися в ґрунтовності психологічних знань, в хорошій етичній підготовці, в широкому методичному оснащенні педагога, що володіє цікавими методиками, і виявити в процесі взаємодії високий рівень педагогічного мислення, і тоді - визнати здатність педагога бути стратегом організації життєдіяльності дітей.

Конфронтація «школа - сім'я», що так міцно поселилася у виховній сфері наших дітей, знижується і анулюється зовсім, і педагогічний альянс двох суб'єктів, стурбованих розвитком дітей і щастям їх життя, сприяє успішності задуму.

У альянсі два партнери, маючи загальний інтерес (наприклад, альянс рибаків з метою зловити більше риби або альянс художників по досягненню якнайкращих матеріальних умов для творчої праці), будучи автономними суб'єктами, і, залишаються незалежними, якщо їх планована взаємодія буде заснована на ряду загальної принципової домовленості - принципів.

Підставою для виявлення принципів взаємодії школи і сім'ї є турбота про щастя дитини. Обмовимося: не про відмітки по навчальних предметах, не про слухняність і поведінку, не про відповідність нормам соціального життя або нормам батьківського життя. Щастя людини є те, ради чого дитині слід ходити в школу й оволодіти багатими досягненнями науки та культури. Відмітки, дисципліна, поведінка - це лише зовнішня форма особистості, що розвивається, пізнає ступені щастя і рух до творення щастя. Кращий спосіб допомогти сім'ї у вихованні дітей - проявляти турботу про щастя дитини, турбуючись про ступінь його розвитку.

У даному партнерському союзі провідна роль, безперечно, належить шкільному педагогічному колективу, носію професіоналізму в області становлення і розвитку особистості. Взаємодія школи і сім'ї не може будуватися на паритетних основах. Але ж батьки і не відмовляються від ролі відомого в справі виховання їх дітей - лише б бути впевненими в педагогічній. компетентності школи.

Висунувши принцип і осмисливши його зміст, педагоги ґрунтовно продумують і визначають основні педагогічні і батьківські функції для реалізації п'яти принципів. Усвідомивши корисність пропонованого, як потрібного для розвитку дітей, сім'я теж покладає на себе певні функції. Взаємна домовленість – запорука успіху союзу сім'ї і школи.

Назвемо ці принципи і спробуємо визначити, які ж двосторонні функції партнерів цього «ніжного союзу»?

<u>*Перший*</u> – ï ð è í ö è ï çã î ä è, що забезпечує взаємне розуміння виховної мети і взаємну довіру партнерів.

- *Сьогодні ми пропонуємо осмислити те, чого ми* з *вами хочемо, коли беремося за виховання наших дітей, - говорить один педагог.*

- *Сьогодні я хочу запропонувати вам, якщо не заперечуєте, поговорити про майбутнє обличчя наших дітей: якими ми їх хотіли б бачити як людей гідних і*

щасливих, - починає бесіду інший педагог.

Розподіл ролей *за* ï ð è í ö è ï î ì ç ã î ä è (взаємної домовленості про підтримку сприятливих для розвитку дитини умов його життя):

школа розкриває мету виховання

сім'я осмислює мету виховання, висловлює думку

школа повідомляє про функції школи

сім'я висловлює думку про продуктивність функцій

школа наділяє сім'ю обов'язками

сім'я погоджується створювати необхідні умови

школа відкриває психологію любові

сім'я навчається мистецтву любити дітей.

<u>*Другий*</u> – ï ð è í ö è ï ñ ï î ëó ÷ å í í ÿ, завдяки якому зберігається гармонійність шкільних і сімейних норм життя і вимог до дитини.

- У нашій школі культивується фізична досконалість кожної людини. Уроки фізичної культури не менш важливі для становлення особи. Вони забезпечують міцне тіло - носій нашого духу. Ми просимо вас підтримати таке відношення і приєднатися до нашої турботи про здоров'я і красу тіла... - це ще один фрагмент з процесу взаємодії школи з батьками.

Розподіл ролей *за* ï ð è í ö è ï î ì ñ ï î ëó ÷ å í í ÿ (послідовного співвідношення єдиних вимог до дитини в шкільній і сімейній сфері його життєдіяльності):

школа оповіщає про педагогічні вимоги

сім'я підтримує вимоги школи

школа інформує про хід розвитку дітей

сім'я повідомляє про проблеми сімейного виховання

школа ознайомлює з виховними задумами

сім'я погоджується сприяти задумам

школа пред'являє роботу школи

сім'я вносить корективи в сімейне виховання.

<u>*Третій*</u> – ï ð è í ö è ï ñ ï i â ï å ð å æ è â à í í ÿ, реалізація якого направлена на збереження досить високого рівня доброзичливості двох партнерів як умови їх взаємодії. З втіленням даного принципу ми не часто зустрічаємося, але слабка реалізація має місце в досвіді деяких педагогів.

- Будь ласка, передайте мої поздоровлення вашим батькам і мої побажання хорошого літнього відпочинку... можна почути в школі.

- Ви чудово справилися з контрольною роботою. Прошу розповісти вашим батькам про цей успіх. Порадуйте їх, будь ласка... - таке теж іноді звучить в адресу батьків.

Але ми не чуємо відгуку сім'ї. Коли вчитель питає, чи не просили батьки що-небудь передати у відповідь, діти звичайно мовчать...

Розподіл ролей *за* ï ð è í ö è ï î ì ñ ï i â ï å ð å æ è â à í í ÿ (взаємного виразу прихильності один до одного, прояву доброзичливості та знаків пошани):

школа надає знаки уваги батькам

сім'я дякує і виражає у відповідь увагу

школа формує у дітей любов до сім'ї

сім'я затверджує безумовну пошану до школи

школа знайомить з подіями школи

сім'я виявляє цікавість до життя всіх дітей.

Четвертий - ï ð è í ö è ï ï ð è ÷å ò í î ñ ò i, сприяючий домовленості про ступінь співучасті кожного партнера в створенні якнайкращих умов виховання дитини. Взаємна інформація про дитину завжди повинна супроводжуватися проханням взяти участь в сприянні необхідних умов успішної діяльності дітей.

- *Попрацюйте листоношами... Вручіть, будь ласка, батькам листа, де міститься прохання допомогти вам підготуватися до проведення «Весняного суботника»: необхідні халати, рукавички, губки... - так звертається до учнів класний керівник.*

- *Наш педагогічний колектив просить ваших батьків подивитися разом з вами спектакль Молодіжного театру «Та, що створила диво»... - а це повідомляє заступник директора по виховній роботі...*

Розподіл ролей за ï ð è í ö è ï î ì ï ð è ÷å ò í î ñ ò i (взаємної практичної турботи про поліпшення умов життєдіяльності дитини):

школа інформує про потреби школи

сім'я надає матеріальну допомогу

школа запрошує обговорити проблеми

сім'я бере участь в обговоренні проблем

школа просить про забезпечення дитини

сім'я забезпечує дитину необхідними засобами.

П'ятий принцип - ñ ï i â ä i ÿ ë ü í î ñ ò i, що допускає спільну діяльність представників двох різних сфер в єдиній справі з дітьми.

Останнє - надзвичайно цікаве педагогічне явище. Тут педагог, батько і дитина виступають в ролі рівних суб'єктів діяльності, і тоді для дитини дві конфронтуючі сфери життя (школа і сім'я) раптом зливаються в щось єдине під назвою «суспільство», «людство», «батьківщина», «країна», і діти сходять на ступінь вище в розумінні суті життя як такий.

Розподіл ролей за ï ð è í ö è ï î ì ñ ï i â ä i ÿ ë ü í î ñ ò i (реальних сумісних практичних дій, сприяючих щасливому розвитку дитини):

школа інформує сім'ю про плани роботи

сім'я оцінює вплив школи на дітей

школа розкриває складні проблеми

сім'я визначає міру сприяння рішенню їх

школа запрошує взяти участь

сім'я відгукується на запрошення, бере участь

школа повідомляє про необхідність допомоги

сім'я пропонує допомогу, висуває пропозиції.

школа організує загальну справу

сім'я бере участь в загальних справах.

Принципи союзу «школа - сім'я» в своєму практичному втіленні досить скоро стають традиційними, звичними. Навіть молодим фахівцям, якщо вони

застають в школі вже існуючі традиції взаємин педагогів і батьків, неважко оволодіти досвідом продуктивної взаємодії з батьками, незважаючи на свій слабкий досвід і відсутність досвіду сімейного виховання власних дітей.

Головним підсумком соціально-психологічних зусиль шкільного педагогічного колективу по організації взаємодій з сім'єю вихованців стає перетворення сім'ї в суб'єкт виховання. Сказавши так, ми аніскільки не кривдимо сім'ю як таку. Вона у багатьох випадках є суб'єктом виховання - проте суб'єктом сімейного виховання, не більше того. При союзі ж зі школою сімейне виховання збагачується громадянськими, загальнолюдськими мотивами, возз'єднуючи соціальну і персональну, суспільну та інтимну сторони людського життя дитини.

Сім'я як третій суб'єкт виховання сприяє підвищенню рівня розвитку дітей, що входять в культуру і готових до подальшого творення культури.

Якщо подивитися на питання взаємодії школи і сім'ї в ім'я турботи про благополуччя і щастя дитини з іншого боку, а саме, з боку розвитку самостійності дитини і ступеня його здатності бути суб'єктом власного життя, то питання про зв'язок школи з батьками не може не породжувати побоювань: ступінь суб’єктності явно знижується, якщо такий союз стає міцним, а дитина в просторі такого союзу не може не грати постійну роль «дитини».

Ось де ховається небезпека: оточити дитину дорослими людьми настільки, щоб він не помислив про свою незалежність і дорослість, що формується.

У школі соціальна роль дитини інша, чим в сім'ї. Дитя, відправившись в школу, знаходить соціальну роль громадянина, знаходить суспільну особу. Емансипуючись від сім'ї, він в школі автономний, вимушений своє «Я» стверджувати, проявляти, відстоювати. Він носій особливого індивідуального світу для тих, що всіх оточують і для себе самого. Але як тільки поряд встає фігура батька, цей суб'єкт, що розвивається, знов виступає в ролі «дитини сім'ї», і присутність батьків повідомляє всім, що він є «дитина».

Поява батьків у сфері школи звужує соціальний круг суспільних вільних проявів школяра, може перешкоджати розвитку особистості.

Міра апеляції до сім'ї та ступінь педагогічного партнерства повинні бути дозовані. Тут не працює положення «чим більше, тим краще», але не можна прийняти і протилежне «чим менше, тим краще». *Небезпечно, якщо союз школи і сім'ї нагадує союз кота і собаки, які укладають такий союз не інакше, як - проти кухаря.* Повинне бути дотримання міри турботи про дитину і міри участі в організації його життя.

Ï ðè í öè ï ì iðè вимагає:

– щоб основною і єдиною метою педагогічного альянсу був єдиний виховний простір для гармонізації розвитку дітей;
– щоб не форсувався розвиток і поглиблення взаємин «школа - сім'я»;
– щоб не покладалися професійні функції виховання на батьків і не перекладалися батьківські обов'язки на педагогів; школа «не повинна» і батьки «не повинні» робити щось, що лежить за межами їх виховних функцій;
– не вважати своїм адміністративним боргом укладання альянсу з сім'єю, але звертатися до даного союзу при повній і чіткій свідомості його насущної виховної потреби;

- взаємно визнаючи автономію школи і сім'ї, вважати єдино можливим способом звернення один до одного по допомогу - прохання;
- не збільшувати кількості зустрічей для спільної роботи, пам'ятаючи про автономію життя сім'ї і школи, заповненої безліччю сімейних виробничих, особистих справ і обов'язків сучасної людини;
- незмінно зберігати високий етичний рівень взаємин будь-якої ситуації і за будь-яких обставин;
- зберігати недоторканність професійної сфери і сімейної сфери, надаючи можливість вільного їх розвитку в логіці соціально-культурних і сімейних початків;
- не претендувати на перевиховання батьків, приймати як даність сімейні обставини, ставлячи педагогічний акцент на відношенні до цих обставин;
- вважати критерієм оцінки діяльності альянсу тільки позитивні новоутворення в особистості школяра й у жодному випадку не використовувати альянс для вироблення слухняності, зразкової поведінки, підпорядкування соціальним нормам;
- не докоряти сім'ю у присутності дітей, не засуджувати дитини у присутності батьків - завжди пам'ятаючи, що вони люблять один одного, а значить не руйнувати цю любов;
- апелювати до розуму школяра як суб'єкта діяльності і поведінки, не створювати подвійного тиску на нього сім'ї і школи.

Представимо в підсумованому вигляді картину варіативних професійних впливів на виховання школярів через вектор «сім'я».

Відправна точка згоди - благо для дитини. Відправна точка сполучення сил школи і сім'ї розташовується в образі гідної людини життя. Відправною точкою загального співпереживання стає «людина» як ціннісне явище життя. Відправною точкою причетності виступає діяльність як спосіб життя. А початковою точкою спів діяльності є творчість як спосіб зміни життя. Слід робити тільки те, що необхідне, і не слід робити нічого такого, що б виявилося зайвим, а значить, безглуздим.

Що ж до різноманітності форм взаємодії педагога з батьками, то сучасна школа накопичила такий багатий досвід, що його цілком достатньо, якщо використовувати розумно, віддаючи собі звіт, навіщо і в ім'я чого направляти вектор педагогічної уваги і професійного зусилля у бік сім'ї.

Діяльність педагогічного колективу по взаємодії з батьками реалізує наступні цілі:

1. *Просвітницька* - навчити батьків бачити і розуміти зміни, що відбуваються з дітьми.
2. *Консультативна* - сумісний психолого-педагогічний пошук методів ефективного впливу на дитину в процесі придбання їм суспільних і навчальних навиків.
3. *Комунікативна* - збагачення сімейного життя емоційними враженнями, досвідом культури взаємодії дитини і батьків.

Як привернути батьків до школи?

Для цього поставте собі декілька питань і добийтеся, щоб відповіді на них

були б тільки позитивними:
.:. Чи доброзичливі ми по відношенню до батьків?
.:. Чи легко їм потрапити в школу?
.:. Чи досить чистий під'їзд до школи і її вхід?
.:. Чи легко батькам знайти вчительську, кабінет завуча і директора?
.:. Чи гостинні люди, що зустрічають батьків, чи є місце, де батьки можуть посидіти?
.:. Чи відкрита школа для організації форм додаткової освіти для батьків?
.:. Чи уміємо ми розмовляти з батьками по телефону?
.:. Чи весь персонал школи доброзичливий по відношенню до батьків?
.:. Чи проводимо ми консультації або семінари для батьків по виконанню домашніх завдань дітьми, дисципліні, мотивації навчання і др.?
.:. Чи беруть участь батьки в обговоренні фінансових питань і визначенні цілей роботи і розвитку школи?
.:. Чи все ми робимо для того, щоб візити батьків і представників громадськості в школу були регулярними?
.:. Побажали б ми собі таких вчителів, як ми самі?

Форми взаємодії педагогів і батьків.

Форми взаємодії педагогів і батьків - це різноманіття організації їх спільної діяльності і спілкування.

Батьківські збори - *одна з основних форм роботи з батьками.* ***Батьківські збори*** - одна з основних універсальних форм взаємодії школи з сім'ями учнів і пропаганди психолого-педагогічних знань; це школа підвищення у батьків компетентності в питаннях навчання дітей, що формує батьківську громадську думку, батьківський колектив.

На них обговорюються проблеми життя класного і батьківського колективів. Класний керівник направляє діяльність батьків в процесі його підготовки. Збори не повинні зводитися до монологу вчителя. Це взаємний обмін думками, ідеями, сумісний пошук.

На жаль, ради справедливості, варто констатувати, що значна частина батьків пасивна і не навчена займати не те, щоб активну, але і взагалі яку-небудь виразну роль на батьківських зборах. І в цьому бачиться серйозна помилка адміністрації школи і педагогічного колективу. У деяких школах ще якось можуть провести практично формальну педагогічну раду на тему «Батьківські збори як засіб педагогічної взаємодії батьків і школи», але на цьому так на довгі десятиліття будуть законсервовані і замруть усілякі спроби методично озброїти вчителів, показати їм безцінну значущість цього педагогічного кроку у всій педагогічній діяльності класного керівника.

Як мотивувати батьків, щоб батьківські збори увійшли до його життя як потрібна і приємна необхідність...

Що, чим і як батько міг би бути корисним школі і як добитися, щоб він

захотів бути корисним. Як вивести батьків на батьківських зборах з пасивної позиції: анкетування, батьківські доповіді і повідомлення, збори - свято із столом і самодіяльністю і т.д.

Перш за все, треба пам'ятати декілька правил:

1. Класний керівник, готуючись до зборів, більш за все повинен турбуватися про емоційний рівень зборів.
2. Якщо батьки, у своєї більшості, на збори не ходять, значить вони не люблять своїх дітей, або вони "голосують ногами" проти форми і змісту зборів, які проводяться.
3. Краще за все, коли у проведенні зборів активну роль грають самі батьки, якщо це необхідно, учні і класний керівник.
4. Класному керівнику потрібно перед дзеркалом своєї душі навчитися смачно, винахідливо, чудово і оригінально розповідати про життя у класі і про дітей.
5. У батьків тільки тоді з'являється любов до школи і класу, коли вони багато і по доброму беруть участь у житті класу.
6. Батьківські збори завжди закінчуються індивідуальними консультаціями, які проводить класний керівник, психолог, вчителі-предметники.
7. Батьківські збори – монолог класного керівника – найменш вдала форма проведення.
8. Важливо завжди пам'ятати одну особливість всіх зборів: про що б не йшла мова, якими б хвилюючими і гомінливими не були дебати, однак після закінчення зборів все, про що тільки що сперечалися, зразу ж забувається. Требу зразу, по ходу зборів, кожну ідею, кожну пропозицію, кожну пораду, якщо вони прийняті всіма або більшістю, у найкоротший термін, сумісно з найбільш зацікавленими батьками, розробити до рівня планового завдання і приступити до реалізації.
9. Класний керівник просто зобов'язаний вижати з батьків всі їх можливості, всі їх уміння і знання на користь колективу.

Необхідна також варіативність форм при проведенні батьківських зборів. Наприклад:

- Одна з чудових форм батьківських зборів – письмова форма, коли класний керівник відправляє батькам деякі документи, розробки, батьки оцінюють їх і вносять свої пропозиції.
- Батьківські збори разом з учнями.
- Батьківські збори у формі презентації сімей, їх традицій, умінь, відносин, поглядів на виховання.
- Батьківські збори у формі кафе.
- Батьківські збори в поході біля багаття.
- Батьківські збори у формі гри.
- Батьківські збори у формі прес-конференції, коли, або запрошуються фахівці, що цікавлять батьків, або вони виявляються серед батьків.
- Батьківські збори у формі наперед створюваних дослідницьких груп, які докладають на зборах результати своїх досліджень і опитувань.
- Батьківські збори чоловіків.
- Батьківські збори у формі обговорення наперед написаних пропозицій і ідей

по поліпшенню організації життя класу.

- Батьківські збори у формі прес-конференції вчителів предметників і подальшого проведення індивідуальних консультацій.

- Батьківські збори - спектакль, в якому виступають їх діти.

- Батьківські збори паралелі для обговорення важливих проектів і програм, пропонованих адміністрацією школи.

Як підготувати і провести батьківські збори, щоб була реальна виховна віддача?

Алгоритм підготовки батьківських зборів:

Вибір теми і форми проведення батьківських зборів враховує:

- вікові особливості дітей;
- переважання типів сімей;
- рівень освіти і зацікавленості батьків;
- проблеми класного колективу;
- цілі і завдання навчально-виховного процесу, що стоять перед школою.

2. Підготовча робота:

- вивчення науково-методичної літератури;
- аналіз документації;
- проведення мікродослідження;
- визначення вигляду, форми і етапів батьківських зборів, способів і прийомів організації роботи його учасників;
- оголошення за 2-3 тижні про батьківські збори учням;
- запис в щоденниках учнів про тему і терміни зборів;
- запрошення батьків ті інших його учасників;
- залучення до їх підготовки членів батьківського комітету;
- оформлення і устаткування місця проведення зборів;

3. Рекомендації по проведенню батьківських зборів:

- вони повинні освічувати батьків, а не констатувати помилки і неуспіхи дітей в навчанні;
- вони повинні носити як теоретичний, так і практичний характер: розбір ситуацій, тренінги, дискусії і т.д.;
- вони не повинні займатися обговоренням і засудженням осіб учнів, педагогів, батьків.

4. Структура проведення батьківських зборів:

1) Інформація загального характеру (досягнення і перспективи розвитку школи, зміна навчального плану, майбутні заходи, плановані витрати: навіщо і чому). Окремо - подяка тим батькам, які допомагали класу і школі.

2) Аналіз розвитку дітей за певний період:

- особисті зміни (проблеми, що виникають між дітьми);
- дані шкільної і позашкільної діагностики (чим «наші» діти відрізняються від інших).
- навчальна діяльність (рівень мотивації, досягнення, проблеми).

Важливо відзначити успіхи і резерви (що треба відкоректувати, в чому і як допомогти). Ніяких обговорень конкретної дитини!

3) Обговорення конкретної проблеми (освіта батьків, навчання батьків, підвищення їх психолого-педагогічної компетентності). *Психолого-педагогічна проблема:*

- виділяємо існуючу (що виникла) проблему;
- визначаємо причини її виникнення (чим більше варіантів, тим краще; дивимося на проблему з різних сторін);
- робимо спробу її теоретичної роздільності, обговорюємо будь-які варіанти і оцінюємо їх ефективність, реальність втілення, прогнозуємо можливі наслідки (до чого це може привести); визначаємо учасників вирішення даної проблеми і розподіляємо відповідальність між ними.

Навчальна проблема:

- виділяється характер утруднень дітей при освоєнні навчального курсу;
- аналізуються причини утруднень;
- йде сумісне обговорення: збір інформації, звернення до досвіду батьків тих дітей, у яких подібних утруднень немає;
- даються методичні поради по корекції навчальної діяльності дітей (рекомендації по організації виконання домашніх завдань, вимоги до ведення зошитів і т.д.). Будь ласка, не вживайте безликих фраз ніби «Позаймайтеся з дитиною!» Допоможіть батькам зрозуміти, що конкретно вони можуть зробити разом з ним.
- краще узяти одну, але конкретну проблему, і пропрацювати її досконально!!!

4) Ухвалення рішення зборів.

5) Індивідуальні консультації з батьками.

ВАЖЛИВО!!!

1. Говоріть про проблему, а не про персоналії.
2. Відзначайте успіхи і резерви. Ніяких обговорень конкретної дитини! Якщо хвалите, то всіх - за що-небудь. А от хваліть - персонально і обов'язково всіх. Знайдіть кілька теплих слів для кожної дитини. Діти змінюються, дорослішають, освоюють новий простір. І як правило, набагато успішніше, ніж ми собі уявляємо, на перший погляд.
3. Класний керівник не диктує правильне рішення, а стимулює до його пошуку колектив батьків. В процесі обговорення можна зробити масу спостережень і подальших висновків про установки батьків, способи їх впливу на дитину, відношення до школи, реальні потреби в знаннях, інформації і т.д.
4. Використовуйте наочні приклади - як треба, як правильно. Які необхідні ресурси - додаткова література, фільми, телепередачі, спектаклі, екскурсії, щоб допомогти дитині в подоланні утруднень.
5. Не перетворюйте індивідуальну консультацію на показову (з одним говорю - всі стоять довкруги і слухають). Як цього уникнути? Запропонувати батькам цікаву літературу, яку вони могли б подивитися, поки ви зайняті.

Сім правил успішного проведення батьківських зборів

1. Поважайте!
2. Допомагайте!
3. Пояснюйте!
4. Довіряйте!
5. Вчіться!
6. Питайте!
7. Дякуйте!

Пам'ятка «Правила поведінки класного керівника на батьківських зборах»

1. Зняти власну напругу перед зустріччю з батьками.
2. Дати батькам відчути вашу пошану і увагу
3. Переконати батьків в тому, що у школи і сім'ї одні проблеми, одні завдання, одні діти.
4. Намагайтеся зрозуміти батьків, правильно визначити проблеми, що найбільш хвилюють їх.
5. Словом і справою допомогти батькам знаходити оптимальні шляхи і способи вирішення проблемних ситуацій, формувати у них упевненість в тому, що у вихованні дітей вони завжди можуть розраховувати на Вашу підтримку і допомогу інших вчителів.
6. Розмовляйте з батьками спокійно, доброзичливо, зацікавлено. Важливо, щоб батьки всіх учнів (і благополучних і «складних») пішли зі зборів з вірою в свою дитину.

Батьківський лекторій. «Університет педагогічних знань» і ін. - сприяють підвищенню педагогічної культури батьків, їх психолого-педагогічної компетентності в сімейному вихованні, виробленню єдиних підходів сім'ї і школи до виховання дітей. У визначенні тематики заходів беруть участь батьки.

Тематичні конференції з обміну досвідом виховання дітей (на всіх рівнях). Така форма викликає заслужений інтерес, привертає увагу батьківської і педагогічної громадськості, діячів науки і культури, представників громадських організацій.

Презентація досвіду сімейного виховання в засобах масової інформації.

Вечори питань і відповідей проводяться із залученням психологів, юристів, лікарів і інших фахівців, на них запрошуються батьки з урахуванням вікових особливостей дітей (наприклад, батьки першокласників, тата хлопчиків-підлітків, мами учениць 8-9-х класів).

Диспут, дискусія - обмін думками з проблем виховання - одна з цікавих для батьків форм підвищення педагогічної культури. Вона дозволяє включити їх в обговорення найважливіших проблем, сприяє формуванню уміння всесторонньо аналізувати факти і явища, спираючись на накопичений досвід, стимулює активне педагогічне мислення. Результати дискусій сприймаються з великою довірою.

Зустрічі батьківської громадськості з адміністрацією школи, вчителями доцільно проводити щорічно. Педагоги знайомлять батьків з вимогами до організації роботи по предмету, вислуховують побажання батьків. В процесі сумісного обговорення можливо складання програм дій, перспективних планів спільної роботи.

Індивідуальна робота. Групові форми взаємодії педагогів і батьків. Особливо важливою формою є діяльність батьківського комітету. *Батьківський актив* - це опора педагогів, і при умілій взаємодії вони успішно вирішують загальні задачі. Батьківський комітет прагне привернути батьків і дітей до

організації класних, шкільних справ, вирішення проблем життя колективу.

Батьківський клуб проводиться у формі зустрічей і вимагає від організаторів спеціальної підготовки. *Мета клубу* - залучити батьків в обговорення питань виховання. Головна умова успіху таких зустрічей, дискусій - добровільність і взаємна зацікавленість.

Організація спільної діяльності батьків і дітей. Одне з головних завдань педагогів і освітньої установи - це співпраця і розширення поля позитивного спілкування в сім'ї, реалізація планів по організації сумісних справ батьків і дітей. У загальноосвітніх школах - єдиному соціальному інституті, через який проходять практично всі діти, - склалися різноманітні форми взаємодії з сім'єю.

Форми пізнавальної діяльності: суспільні форуми знань, творчі звіти по предметах, дні відкритих уроків, свята знань і творчості, турніри знавців, сумісні олімпіади, випуск наочних газет, засідання, звіти наукових суспільств вчаться і т.д. Батьки можуть допомогти в оформленні, підготовці заохочувальних призів, оцінці результатів, безпосередньо брати участь в заходах, створюючи власні або змішані команди. Це можуть бути конкурси: «Сім'я-ерудит», «Сімейне захоплення», читацькі конференції «Круг сімейного читання» і ін.

Форми трудової діяльності: оформлення кабінетів, впорядкування і озеленення шкільного двору, посадка алей, створення класної бібліотеки; ярмарок-розпродаж сімейних виробів, виставки «Світ наших захоплень» і ін.

Форми дозвілля: сумісні свята, підготовка концертів, спектаклів, перегляд і обговорення фільмів; змагання, конкурси, КВК, туристичні походи і зльоти, екскурсійні поїздки. У домашніх клубах вихідного дня батьки організують діяльність дитячих груп, сформованих з урахуванням інтересів і симпатій. Широкого поширення набувають сімейні свята і фестивалі: День матері, День батька, День бабусь і дідусів, День моєї дитини, День взаємної дяки; ігрові сімейні конкурси «Спортивна сім'я», «Музична сім'я», конкурс сімейних альбомів, конкурс господинь, конкурс «Чоловіки на перевірці» (змагання між батьками і синами) і ін. Спільна діяльність творчих об'єднаннях різній спрямованості, музеях і т.п.

Ефективність виховної системи освітньої установи характеризується разом з іншими чинниками взаємодією з сім'єю, затвердженням батьків як суб'єктів цілісного освітнього процесу разом з педагогами і дітьми.

Поради вчителям

1. Кожна зустріч з батьками - як військовий парад. Кожен раз вимагається наново демонструвати свої можливості. Краще, щоб наочно. А головне батьківське питання завжди те саме: що відбувається з моєю дитиною в школі?
2. Дякуйте батькам за все підряд. Багато разів за одне й теж саме. Обов'язково у присутності всіх. Дякуйте учням за їх надзвичайних батьків. Дякуйте бабусям і дідусям за те, що зустрічають дітей зі школи, допомагають організовувати шкільні свята. Окремо дякуйте татам - за виняткову увагу до потреб школи, за найменший крок назустріч дитині й учителю. Звичайно, вияв вдячності може бути будь-яким. Але особливо запам'ятовуються листи з подякою.

3. Записи в щоденнику улюбленого дитяти найболючіша тема для багатьох батьків. Як правило, записи невиразно інформують про те, чого дитина не виконала в школі. А якщо змінити тактику і почати писати позитивні, схвальні відгуки: дякувати дитині офіційно (письмово), регулярно закріплюючи похвалу? Так, це потребує вашого часу, але воно того варто!
4. Батьки не повинні боятися школи (пригадайте відсутність оптимізму на обличчях батьків, коли ви їм повідомляєте про чергові батьківські збори). Батьки не повинні почуватися у школі гостями, яких запрошують тільки на великі свята, або підсобними робітниками для миття вікон чи фарбування парт, або безрозмірними гаманцями, з яких треба "витрушувати" необхідну суму в разі потреби.
5. Ніколи не "викликайте" батьків до школи. Завжди запрошуйте їх поговорити. І неодмінно наперед. Не практикуйте ситуації: "Щоб на завтра батьки були у школі!" - адже розмова під гарячу руку призводить до протилежного результату. До того часу, поки зустріч учителя і батьків буде для дитини покаранням, розраховувати на повноцінну співпрацю передчасно...
6. Вивчайте батьків (та інших членів сім'ї) за їх інтересами, сферою професійної діяльності, методами виховання, але не як маму Світлани чи тата Михасика, а просто як досвідчених дорослих людей, з якими Вам доводиться вирішувати спільні проблеми. Можливо, ви зустрінетеся з дивовижними людьми, і вони стануть відомими завдяки вашій щирій зацікавленості.
7. Учіться у батьків, адже вчитель - це не обов'язково та людина, яка знає більше, а та, яка знає інше.
8. На жаль, на сьогодні батьківські збори найпоширеніша форма взаємодії вчителя та родини учня. А де ж поділися лекції, семінари, педагогічні практикуми, дискусії, тренінги, конференції, психолого-педагогічні консультації? Що це - лінощі, дефіцит часу чи професійна невідповідність багатьох учителів? Виходить, кількість батьків, присутніх на зборах, - єдиний покажчик їх активності, довіри до школи, готовності взяти участь в житті класу. Але й тут дотримання простих правил може суттєво стимулювати процес залучення батьків до школи.
9. Ніколи не дорікайте батькам, які не відвідують батьківські збори, адже це не сприяє їх бажанню зустрічатися з вами частіше. Завжди щиро (без іронії) радійте їх появі у Вашому класі.
10. Обов'язково звертайтесь до батьків по імені та по батькові, а не кажіть "мама Михайлика". Інакше може скластися враження, що батьки мають значення для Вас тільки в такій ролі.
11. Ви досягнете особливого ефекту, якщо вдасться проаналізувати, чого саме досягли школярі з часу Вашої останньої зустрічі з батьками, а що їм не вдалося, залишилося недосяжним. Вияв проблеми має бути конструктивним: ось проблема; заради її вирішення було б непогано зробити це і це; я постараюся зі свого боку, а ви спробуйте зі свого ... . Якщо батькам пропонується реальна і конкретна модель застосування батьківських ресурсів, то віддача завжди збільшується. Крок за кроком, цілеспрямовані дії сприяють позитивним результатам. Зростає зацікавленість батьків. Вони

починають звертатися до Вас за порадами, а Ви отримуєте можливість відслідковувати розвиток дитини у сім'ї.

12. Намагайтеся не критикувати дії колег, дотримуйтеся професійної етики, навіть якщо у Вас інша думка з цього приводу.
13. У разі необхідності, просіть батьків про надання допомоги, докладно пояснюючи, чому саме Ви не можете без них обійтися; попросіть висунути інші варіанти розв'язання проблеми і з бажанням їх обговорюйте.
14. Запрошуючи батьків до школи, запитайте себе: "Що я хочу отримати в результаті?" Якщо Ви хочете зустрітися з мамою чи татом тільки для того, щоб висловити своє обурення, засудити дії дитини чи батьківські методи виховання, то цей шлях неефективний. Спробуйте знайти й запропонувати конструктивне рішення, і це принесе полегшення перш за все Вам.
15. Під час обговорення в присутності дитини пам'ятайте: наскільки б вона не була винна, батьки завжди (принаймні на людях) повинні бути адвокатами своїх дітей. Нечесно і несправедливо нападати обом на одного!
16. Не покладайтеся на чутки. Говоріть тільки про достовірно відомі речі, не заохочуйте наклепи.
17. Намагайтеся не використовувати загальні фрази: "погано себе поводить", "не хоче вчитися" тощо. Висловлюйтеся чітко: "не виконав два домашніх завдання з математики," "відмовився відповідати на уроці історії і т.д. У такому випадку батькам буде легше проконтролювати подальшу навчальну діяльність дитини.
18. Пропонуючи різноманітні способи вирішення проблеми, не провокуйте батьків на насилля після так званого "розбору". Цим Ви лише настроїте дитину проти себе, і, як результат, діти будуть уникати повідомляти батькам дати чергових зборів. Завершуючи зустріч, запитайте себе, чи виправдалися Ваші очікування щодо неї? З якими почуттями батьки йдуть додому? Як подивиться на мене учень завтра?

В той же час в роботі з батьками існує декілька *заборон*, порушення яких повинне розглядатися як порушення педагогічної етики.

Перша заборона - це заборона на встановлення таких особистих відносин педагога з батьками учнів, які ведуть до спотворення педагогічного процесу і формують такі ситуації, коли вчитель йде за батьками, а не виступає ведучим. Відносини педагога з батьками повинні носити переважно діловий характер і стосуватися розвитку дитини в навчально-виховному процесі.

Друга заборона - це заборона на обговорення з батьками внутрішкільних відносин. Повинно стати непорушним правилом: *всі питання і претензії, що виникають у батьків, приймаються педагогами, ставляться і розглядаються спільно з адміністрацією на педагогічних радах, нарадах, зборах. Про вжиті заходи батьки неодмінно сповіщаються.*

Третя заборона - заборона на оцінку особистості дитини, його сім'ї. Обговорюються і оцінюються виключно вчинки дитини, динаміка його розвитку, емоційні реакції і т.п.

Ключем педагогічної діяльності є інтерес до людини. Які цікаві у нас діти! Як цікаво вони розвиваються! Які цікаві речі з ними відбуваються! Як цікаво за

ними спостерігати! Як цікаво допомагати їм долати труднощі!

Завданням школи в сучасних умовах є підтримка і розвиток цього інтересу в сім'ї. Педагоги повинні допомогти батькам побачити дитину в його природозгідності, навчити спостерігати за його розвитком, розуміти закономірності змін, що відбуваються. Тільки на цій основі можлива ефективна взаємодія сім'ї і школи в процесі навчання і виховання.

Література:

1. Байбородова Л. Педагогические основы взаимодействия школы и семьи в воспитании // Воспитательная работа в школе. - № 4 – 2003 – с. 8 -12
2. Глушкова В.С. Система согласования с семьей целей и способов развития ребенка в процессе обучения в школе // Классный руководитель. - № 7 – 2001 – с. 75-78
3. Лизинский В.М. Практическое воспитание в школе (В 2-х книгах) – М.: Центр «Педагогический поиск», 2002.
4. Маринченко И.П. Родители в воспитательной системе школы// Научно-методический журнал для заместителя директора по воспитательной работе. - № 6 – 2004 – с.41-48
5. Методические рекомендации о взаимодействии образовательного учреждения с семьей // Классный руководитель. - № 6 – 2001 – с. 3 - 11
6. Работа классного руководителя: Методическое пособие / Под редакцией Е.А. Слепенковой. – М.: АРКТИКА, 2005 – 168 с.
7. Селевко Г. Современные школьные технологии. – М., 2005
8. Сомова Н.Л. У п'ятий клас - у перший раз. Програма корекції для підлітків 10-11 років. – М., - 2001, 92 с.
9. Хоменко І. Батьківські збори. Поради вчителям та батькам// Педологія. - № 6 – 2001 – с.25-27
10 Шишарина Н.В. Как подготовить и провести родительское собрание: материалы для методического объединения классных руководителей// Научно-методический журнал для заместителя директора по воспитательной работе. - №6 – 2005 – с.50-52
11 Щуркова Н.Е. Школа и семья: конфронтация или нежный союз// Классный руководитель. - №7 – 2004 – с. 8-18